

Szent Istvánkor még tüzelt a nyár; utána esős hetek következtek. Ha nem esett is, borús volt az idő. Az égen felhők kergették egymást; a fák lombjában szél járt.

Sanyi nem találta helyét. Egyszer Pesten szeretett volna már lenni, másszor az gyötörte, hogy vége a nyárnak — itt kell hagynia valamit, amit még el sem kezdett. Mert eső kellett hozzá, kora őszi vacogás, hogy páráiból kikeljen az öreg Doma háza, megnyíljon Sanyi előtt a bőrökkel bélelt, agancsokkal díszített nagy ebédlő, az ablakhoz húzott kártyaasztalal, leveles szüzdohánnyal, késsel és metélőfával; az asztal két oldalán Tóni és Andris, s az egész szobát betöltve, akár egy csapongó, kétszárnyú lepke, a kis Etus...

Sanyi egész nyáron együtt járt a Doma-fiókkal; öregapjuk után a faluban csak így hívták őket. De az erdész nem szerette, ha házában idegenek járnak; özvegy volt, akárcsak a lánya, s úgy tetszett, nem kér a falu részvételéből. Etust sem engedte a faluba — ide kellett jönnie annak, aki látni akarta. — Átkozott idő! — verte le egy nap az esőt zöld vadászkalapjáról Tóni. — Gyere be! Nagyapa nincs itthon.

Azóta Sanyi minden áldott nap elment hozzájuk. Mikor az öreg Doma meglátta, arcizma megrándult, de nem szólt. Végül is — nem dobta ki; ez elég volt ahhoz, hogy Sanyinak jó véleménye legyen róla.

Mégsem ülhetett mindig náluk. Négy óra előtt semmiképp sem állíthatott be. Bevette hát magát otthon a szobába, háta mögé csapta a függönyt, s délig olvasott. Ebéd alatt sem hagyta abba; könyvét a falnak támasztotta, s a gőzölgő tál fölött róttá Mr. Mortonnal Afrika tüskés bozóttjait. Aztán újra visszament a szobába; mikor négy felé káprázó szemmel felállt, s lábujjhegyen nagyokat nyögött, maga is hitte, hogy ismeri Mr. Mortont és Miss Micsodát, hajózott a tengeren, vadászott Afrikában.

— Cézár! — füttyentett.

A széles küszöbön hasaló fekete doberman körmére ugrott, s hevesen csóválni kezdte csonka farkát. Láthatólag büszke volt szabályos barna kamásnijára és szeme fölött a két barna foltra, mely homlokára tolt szemüveghez hasonlított. Minthacsak ő is olvasásból merülne fel — ugyanannak a regénynek olvasásából, melyet Sanyi bűjt: okos pófáját gazdája combjának támasztotta, s várta a parancsot. Sanyi szórakozottan megpofozgatta, akár csak Mr. Morton, mikor kilépett sátrából, csőre töltötte puskáját, s csodálatos szimatú dogjával elindult az afrikai éjszakába; Miss Hogyishivják pár lépésre követte.

Sanyit csak nagyanyja kutató tekintete követte.

— Há mész megint? — szólt utána, s megállt kezében a szakajtó. — Ne maradj soká!

Lajtós néni örökösen attól félt, hogy Sanyi elvész valahol a faluban, s szeptember elején nem tudja majd visszaküldeni Pestre az anyjának.

— Megjövök — kiáltott vissza a kisajtóból Sanyi; úgy hangzott, mintha azt ígérné, ezúttal nem megy világgá.

Cézár előre futott; lágy nyomokat hagyott maga után a sárban. Sanyi kedvetlenül kerülgette a hideg tócsákat, melyeken a vak ég nézegette magát. Száját elnyitotta, ásítani akart; félúton abbahagyta, mintha nevetnékje tálnadna; foga összekoccant. Az egyik udvarból kacsák hápogása szállt fel, majd esetenül a földre pottyant. Ettől-e, vagy mástól — hirtelenében túlvilági melábu tört rá. Aztán — amint jött, távozott. Újból ásított; érezte, hogy remeg, zsebét megtömkölte ujjaival, nyakát

behúzta, s hamisan füttyülni kezdett. Nem, nem a hideg rázta, tudta jól — a boldogság előszele...

Cézár nem kellett irányítani; magától tudta, hogy a boltnál balra kell fordulnia. De a kutyák sorsa az, hogy minden sarok ellenállhatatlanul vonzza őket. Cézár mohón felszippantotta a bolt lépcsőjén hagyott nyomokat, s nagy nedves foltokban a magáét is otthagya. Aztán lefordult az állomás felé, s uccu neki! — eltűnt egy kis közben.

— Cézár, ide! — kiáltott utána Sanyi; attól félt, hogy hivatlanul be-
ront Domáékhoz, és kerombol valamit, amit ő napok óta apró gonddal építgetett. Cézár azonban tudta, mivel tartozik gazdájának: a kertajtónál ülve várta, nyakörvét rázva, hogy izgalmáról erre a nyakán lévő cseppnyi, örökös megaláztatásra terelje Sanyi figyelmét.

Az erdész háza egy kőhajtásnyira állt az úttól. Magas, élősvény védte, akár egy kastélyt; a sövényen túl fák koronája és egy hosszú szőlőlugas; ahol ezek sem takarták, fehéren máló oromzatát vastagon borította a lonc.

Valahányszor erre járt, kihűlt, mély kerécsapák közt, árkok mentén, melyek egészen átadták magukat a vadgazok habzsoló uralmának, Sanyi-ban régi félelmek kelttek birokra frisskeletű, lágyabb féltésekkel. Ő az a hatéves kisfiú, aki kilenc évvel ezelőtt itt kiáltozott az alacsony ég alatt, mert eltévedt a világban?... Most ismét erre jár... Etust félti hát, vagy csak azt a kusza elégtételt, melyet a sors éppen itt akar átadni neki?... S nem tévelygés ez is? — elégtétel vár rá, vagy csak ismétlődés?...

Alla remegett az elnyomott ásítástól. Igen, ha minden ismétlődik csupán... ha csapda felé lépdel, ahol majd hiába kiáltoz... Úgy nyomta be a kertajtót, mint egy megrettent, szomorú kis állat. Igen, ha minden csak ismétlődik, akkor ketrecren jár, ismétlődő rácsok sortüzeben... Akkor újra sötét tagolatlanságba hull a félig artikulált világ!...

Cézár a lugas vasrúdjai közt megiramodott. Doma vizslái fakón felugattak. Cézár éppen csak összezagolt velük — rohant az udvar végébe: az elvadult bokrok közt, dróttal körülráva, egy rókalyuk lapult.

Nyüszítve körülnyargalta a kerítést; valósággal megkergült attól, hogy folyvást odalyukadt, ahonnét elindult. Szőre felborzolódott, mintha bőrével is érezné a rókák ingerlő szagát; rázta a gyönyör és a kétségbeesés. Mikor végre belátta, hogy sehogy sem érheti el őket, lecsapta magát a földre, nyakát az égnek szegte, s neki vonította el bánatát.

Sanyi fölment a tág veranda durván formált, megbízható oszlopai között. A négy ajtóból senki sem sietett elé; de ha a jobbraeső ajtón kopogott, biztosra vehette, hogy valaki benn azt kiáltja:

— Lódulj be!

Mielőtt benyitott — mint csukott szemmel a sakktablán —, azzal játszott, hogy Tóni és Karcsi figuráját a szobában té s tova tologatta, s azon törte fejét, hol áll, vagy ül ebben a pillanatban Etus. Anyjukra sosem kellett gondolnia, egyszer sem jött be a szobába. Annál inkább az öreg Doma; vizslái után ítélve itthon volt ma is, de Tóni és Karcsi sakkban tartotta: szóltalanul tett-vett, rendszerint puskáját tisztogatta, Sanyira rá sem nézett.

Nem csalódott: Tóni és Karcsi a kártyaasztalnál, Doma a sarokban. Etus Karcsi székének karfáján ült, vékonyka karját bátyja vállán nyugtatta.

— Kezét csokolom! — mondta ki értelmesen Sanyi; azt akarta, hogy ne az öreg Domának szóljon, hanem Etusnak. — Szervusztok!

Tóni nyugótt valamit, s homlokára tolt vadászkalapját; idebenn sem tette le, mintha csak azt akarná, hogy ne tévesszék össze Karcsival.

Etus Sanyira mosolygott, s arca közepén megjelent két bujtogató gödröcske. Sanyi elsöben azt hitte, neki szól mind a kettö, késöbb látnia kellett, hogy Etus így mosolyog mindenre: a bútorokra, az ablakra, söt a kártya lapjaira is. Öszmében friss csodálkozás ült és kérdés, mintha mindentöl — töle is azt kérdezné: miért jött? milyen kinn az idö? milyen az élet? jó érzés-e tizenötévesnek lenni? s mi vár rá majd akkor, túl a kizenkettediken?...

— Ne piszkálj! — szólalt meg Karcsi nyugösen, mert Etus ujsa nyakába nött hajával játszott. Karcsi és ez a nyugös hang, Sanyinak úgy tetszett, elválaszthatatlanok.

Etus szó nélkül otthagya, s mint egy unatkozó cica, Tóni székének karjára telepedett.

Tóni épp rossz lapot kapott.

— Eriggy innen! — förmedt Etusra. — Elviszed a szerencsém.

Etus duzzogva a díványra dobta magát. Sanyi nem mert ránézni. Mikor mégis odalopta szemét, Etus egyre mélyebbröl lélegzett, s mintha más ott sem volna, rágta a körmét. Végre kinlödva, nagy csöppekben megeredt a könnye. A dívány körül borongás ült; a homály tüskéi közt, mi tagadás, alvó szívvvel ott pihegett Csipkerözsika, szemén igazi gyermekkönyvek, melyekben még több a víz, mint a só...

Sanyi oda akart ugrani; csodálkozott, hogy a szék nem mozdul vele. Fel kellene ébresztenie... De hogyan rázza fel?... Tehetetlenség fojtogatta. Erötlenége, tanácstalansága magábazárta — ugyanolyan magányba, amelyben Etus faldokolt.

— Vágj egy kis bagót! — mondta Tóni; le sem vette szemét lapjairöl; s mintha kívülröl tudná, mi történik háta mögött: — Ne bögj! — szölt hátra Etusnak. — Mindjárt játszunk.

— Magadnak is! — mondta Karcsi.

Sanyi ölebe vette a vágódeszkát, s körmével engedelmesen hátrálva, vágni kezdte a dohányt.

Valaki kinn kiáltott. Etus tüstént felpattant — anyja hívta. Többe nem jött vissza.

Sanyi nem emlékezett, hogyan került haza.

Másnap Lajos néni egy hivatalos papírt nyomott az orra alá.

— Nézd csak meg, mi ez? — kérdezte. — Nem találom az ökulárét.

De indulatos, fenyegetö hangja elárulta, hogy pápaszem nélkül is nagyon jól tud olvasni.

— Luxusadó a Cézárra — hebegte Sanyi.

Lajos néni kész volt a válasszal:

— Nahát, te hoztad ide ezt a dögöt, holnap elemészted!

Sanyi elött megjelent a toprongyos házalö, két évvel ezelött, ajtajuknál a rácsnak támaszkodva. Elöbb azt hitték, csak koldul; aztán észrevették a kabátjába bújtatott fekete kiskutyát. Öt pengöt kért érte, de bármennyire magyarázta, hogy fajtiszta doberman, kettönél többet nem kapott. Azt is olyan gyorsan kapta ki Bruzsáné kezéböl, mintha lopná. A kiskutya pedig ottmaradt a konyha közepén, remegö lábakkal, s ijedtében töcsát engedett maga alá. Aztán a cipösdoz következett, s utazás a vonaton; az állomáson pedig a zsinég; Cézár nyakába kötötte s úgy húzta végig diadalmasan a fahun.

— Rendörkutya — mondogatta mindenkinek. — Doberman, fajtiszta doberman.

Most aztán tessék! — ő pusztítsa el, éppen ő...

— Cézár nem farkaskutyája — védte erőtlenül. — Csak a farkaskutyákat szokták...

Lajtos néni felcsattant:

— Itt a papír: fajkutyája! Olvasd el!

— En akkor sem... Azt sem tudom, hogyan...

— Elcsalod a Homokosra, követ kötsz a nyakára, és a partról belelököd.

— Nem lehet, ekkora kutyát nem lehet! — tiltakozott Sanyi; elvörösödött a méltatlankodástól.

— Rám vársz? — füstölgött Lajtos néni; erélyesen meghúzta álla alatt kendője csomóját.

— Hátha leesik a kő...

— Majd jól megkötöd! — S Lajtos néni elmagyarázta, hogyan kösse.

— Különben is — zárta le a vitát —, már rég el köllött volna pusztítani: eszi a tojást.

Sanyi megnémult.

Mozgott ugyan, de elmulasztott egy pillanatot, s most már minden nélkülé folyt tovább, mint egy filmszalagon, melyről lement a hang.

Délután, mikor Cézárral Domáékhoz tartott, már minden megmáshíthatatlan volt; úgy kellett gondolnia Cézár halálára, mintha a múlthoz tartozna; egy rész, jóvátehetetlen kocka a múltból. Elkövetett már mindent: meghurkolta Cézár nyakán a kötelet, rákötötte a követ, hallotta a víz csobbanását — s akár egy áruló, aki nem tud megállni, elszántan keresgélte a szavakat, melyekkel Etus előtt ecseteli, mire készül.

Etus nem lepődött meg.

— Kár... — mondta, mikor Sanyit végighallgatta.

Az ablaknál állt, a keresztfának dőlt, s kinézett a kert bokraira.

Sanyi berzenkedett:

— Nem hiszi el, hogy meg merem tenni?

— Deee — mondta vontatottan Etus. — Csak hát...

S újra elhallgatott. Kinn a szél elült; a levelek némán várakoztak.

Sanyi nem értette, mit várnak tőle.

Doma éppen belépett.

— Ugye, nagypapa, nem érdemes! — fordult feléje Etus.

— Mit? — nézett fel az öreg tüskés szemöldöke alól.

— Sanyiéknak kutyáját vízbefojtani.

A vastag bronzbőr a szem körül egy parányit összeráldult.

— Persze, hogy nem! — mondta nagysokára, Sanyi nem értette, mit jelent a ravaszdi fény pillái sarkában. — Majd én lelövöm.

— Jaj, de jó! — ujjongott Etus, s első ízben nyúlt Sanyi karjához: — Ugye, jó lesz!

Sanyi mélyet lélegzett; szédült; Etus közelsége elkábította. Kinn Cézár csaholt — pozsgott benne a vér. Sanyi szíve belesajdult; de végül is — nagy kő esett le róla, nem ő fogja Cézárt megölni. Ráadásul pedig az utolsó napok jutalmául, elnyeri azt, amit magában Etus szívének nevezett.

— Akár most is — mondta váratlanul Doma, s szarkalábas szeme Sanyit vallatta: „Hadd lám, meghátrálsz-e?”

Etus máris ugrott.

— Hozok egy láncot — kiáltotta vidáman.

De nem ő hozta, hanem Karcsi. Ő kötötte Cézár nyakára is. Cézár hagyta — azt hitte, mulatság készül, rókafogás. Mikor azonban Karcsi el akarta húzni a ketrec mellől, gyanút fogott, mind a négy lábát megfe-

szítette, s kergült ficánkodásba kezdett; a lánc csörgése megvadította.

— Fogja már meg! — kiáltott Etus Sanyira.

Sanyi elkapta a láncot Karcsitól. Ez volt az utolsó alkalom, hogy megmutassa elszántságát. Cézár azonban már neki sem engedelmeskedett. Rúgkapált, a láncot harapta, s üldözött, vérben forgó szemmel nézett rá.

— Hagyd, jó lesz ott is! — szólt le Doma a veranda lépcsőjéről; pus-kájával észrevétlen Cézár mögé került. — Fogd rövidre! Még rövidebbre!

Sanyi a ketrec egyik oszlopára tekerte a láncot; addig húzta, míg Cézár feje az oszlophoz szorult. Tóni odaugrott, háromszor rácsavarta, s elcsomózta. Cézár moccanni sem tudott.

— El onnan! — intézkedett Doma, s loppal Cézár füle mögé engedte a puszka csövét.

„Mr. Morton csőre töltött puskával...”, villant keserűn Sanyi eszébe. Cézár szeme őt kereste — ő maradt itt egyetlen menedéke. „Miss Izé szeme lázasan csillogott...”

— Cézár... — mondta tétován. — Cézár...

Becsapta, hogy megnyugtassa. Szabad egy állatot ennyire becsapni? Meddig csálhat, hogy önmagát meg ne csálja?... Cézár szeme azt mondta: „Jól van, gazdám, megnyugszom; de ugye játék az egész, olyan játék, mint mikor egyszer...”

Ekkor a puszka eldőrdült. Cézár összerázkódott, mintha túl közéről ijesztenének rá, aztán összerogyott, s lógva maradt a láncon. Szeme Sanyin aludt ki.

Sanyi nyelvét sós bizsergés rántotta össze; nyála összefutott, nem tudta lenyelni; félre kellett fordulnia. Etus hozzálépett.

— Ne sirjon! — mondta anyásan, s karjára tette kezét.

Sanyi párákon át látta szemét, mint égboltja két csillagát, mely végre leszállt hozzá.

— Hozzon egy ásót, eltemetem! — mondta neki.

Etus könnyedén elcsodálkozott:

— Minek az ásó? Majd megeszik a rókák!

— A rókák? — kiáltott fel Sanyi. — Soha, soha!

— Nem győzöm őket hússal — szólalt meg szárazon Doma. — Különben nem pocsékolnám kutyákra a töltényt.

Sanyi az öregről Etusra, Etusról Tónira és Karcsira, majd a ketrec nedves, agyagos földjére nézett — minden el volt döntve.

Tóni bosszúsan felnevetett:

— Nagyapa megigérette a kisasszonynak, hogy a rókák irhájából kiházasítja.

— Korai még — dörmögte Doma, s huncutul Etusra nézett: — De ha megbecsüli magát...

— Ha szerzek húst a rókának, ... — kuncogta Etus, nagypapa karjába kapaszkodva.

Sanyi dadogott valamit, aztán elköszönt. Másnap nem látogatta meg őket; búcsúzni sem ment el hozzájuk. Anélkül is látta Cézárt a ketrecen belül: meztelen húsát verte az eső. S látta kialudt szemét is — elégtételt vett magáért örökre.

Mikor vonatra szállt, zuhogott.